

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
проф. Лазаренко Н.І.
" 03 " 2021 р.

В И Т Я Г

з протоколу № 17 фахового семінару кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського від 26 травня 2021 р.

1. **ПРИСУТНІ:** 9 науково-педагогічних і педагогічних працівників кафедри психології та соціальної роботи, а саме:

1. Паламарчук Ольга Миколаївна, доктор психологічних наук, професор, завдувач кафедри психології та соціальної роботи.

2. Візнюк Інесса Миколаївна, доктор психологічних наук, доцент.

3. Лящ Оксана Павлівна, доктор психологічних наук, доцент.

4. Чухрій Інна Володимирівна, доктор психологічних наук, доцент.

5. Комар Тетяна Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент.

6. Клибанівська Тетяна Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент.

7. Шульга Галина Борисівна, кандидат педагогічних наук, доцент.

8. Габа Ірина Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент.

9. Гончаренко Юлія Вікторівна, кандидат психологічних наук, старший викладач.

Запрошені:

10. Поліщук Анна Сергіївна, кандидат історичних наук, завідувач відділом аспірантури та докторантури.

З присутніх – 4 доктори наук та 7 кандидатів наук, із них фахівці за профілем представленої дисертації (8 осіб).

Голова засідання – д.пед.н., проф. Шахов В.І.

Секретар засідання – к.псих.н., доц. Клибанівська Т.М.

І.СЛУХАЛИ: Доповідь аспіранта кафедри психології та соціальної роботи Кочубинської Тамири Миколаївни за матеріалами дисертації: «Особливості взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил» представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Науковий керівник: д.психол.н., доц. Чухрій І.В.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №4 від 24.10.2018р.) і погоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №5 від 27 листопада 2018р.).

Робота виконана на кафедрі психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Доповідачу було задано 10 запитань, на які вона дала правильні та ґрунтовні відповіді. Питання задавали: д.пед.н., проф. Шахов В.І., д.псих.н., проф. Паламарчук О.М., д.псих.н., доц. Візнюк І.М., д.психол.н., доц. Лящ О.П., к.псих.н., доц. Комар Т.О., к.пед.н. доц. Шульга Г.Б., к.психол., доц. Клибанівська Т.М., к.психол.н., доц. Габа І.М., к.псих.н., асистент Мельник Ю.В.

І. Виступили:

З оцінкою дисертації виступили рецензенти: д.психол.н., доц. Візнюк І.В. та д.псих.н., доц. Лящ О.П., які зазначили, що дисертаційна робота Кочубинської Т.М. за своїм змістом, рівнем наукової новизни, систематизацією матеріалу, висновками та пропозиціями становить завершене та самостійно виконане наукове дослідження. Дисертація «Особливості взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил» відзначається чіткістю і логічністю на кожному етапі її виконання – від обґрунтування наукового апарату дослідження (визначення актуальності теми,

об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, презентації його методологічної бази і методів) до викладів розділів дисертації та її висновків. Всі застосовані методологічні прийоми, психодіагностичний інструментарій, програма психокорекції отримали належне теоретичне та емпіричне обґрунтування, відповідають предмету, меті і завданням дослідження, що значно підвищує їх валідаційну цінність.

За своєю структурою наукова робота відповідає вимогам, що ставляться до дисертації на здобуття наукового ступеня – доктора філософії.

Рецензент, доц. Візнюк І.М. висловила певні побажання:

1. Наслідки війни впливають не тільки на соціально-психологічну адаптованість військовослужбовців, але й на їх психофізичне здоров'я, врівноваженість, світогляд, стабільність ціннісних орієнтацій та ін. З отриманими психотравмами необхідно працювати комплексно, і чим раніше надана спеціальна медико-психологічна допомога, тим кращий прогноз розвитку особистості на майбутнє. Незрозумілим є вплив Я-концепції на відновлення психіки у військових: він є цілісним (комплексним) регенеративним методом чи складовою загального психокорекційного процесу?
2. Під час психодіагностики соціально-психологічної дезадаптації в учасників операції об'єднаних сил варто було б використати посилання на «Дослідницькі діагностичні критерії» МКХ-10 для встановлення наявності посттравматичного стресового розладу у військовослужбовців.
3. Є невеликий відсоток осіб, які не потребують психологічної реабілітації (не має скарг на порушення емоційного стану, погіршення самопочуття). На даний час вони можуть не звертати уваги на присутність негативних сновидінь, або гостру реакцію щодо деяких поточних подій в країні. Варто було б обґрунтувати чи може бути це сигналом порушення адаптації після повернення із зони ООС?
4. У роботі замало розкрито питання непсихологічних факторів, які впливають на порушення соціально-психологічної дезадаптації в учасників ООС.
5. У тексті дисертаційного дослідження є деякі огріхи стилістичного та орфографічного характеру.

Рецензент, д. псих. н., доц. Лящ О.П. запропонувала звернути увагу на зауваження:

1. У теоретичній частині дослідження дисертанкою достатньо глибоко проаналізовані зарубіжні наукові джерела, разом з тим, більшу увагу слід приділити працям українських науковців;

2. Представлені дисертанкою у першому розділі структурних компонентів «Я-концепції» потребують більш детального опису.

3. В емпіричній частині дисертації представлені таблиці з показниками факторизації даних дослідження, які бажано було б перемістити в додатки;

4. Як засоби психокорекції у дисертаційному дослідженні дисертантка пропонує 2 блоки корекційної роботи. Щодо 1 просвітницького блоку то він на наш погляд потребує деталізації та розширення.

5. Використана методика дослідження особливостей Я-концепції молоді з порушеннями функцій опорно-рухового апарату І.В. Чухрій потребує посилання в дисертаційному дослідженні на адаптацію до її використання у дисертаційному дослідженні зазначеної категорії досліджуваних.

Науковці зазначили, що разом з цим висловлені побажання та зауваження не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження.

Голова фахового семінару, доктор психологічних наук, професор Шахов В.І. зазначив, що наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. Результати дослідження Тамари Миколаївни Кочубинської опубліковані в достатній кількості наукових публікацій (11 наукових праць: 4 статі у провідних наукових фахових виданнях України; 1 стаття у зарубіжному фаховому виданні; 6 тез доповідей наукових конференцій).

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню якості та ефективності підготовки майбутніх психологів та соціальних працівників.

З характеристикою наукової зрілості здобувача виступила науковий керівник доктор психологічних наук, доцент Чухрій І.В., яка відзначила, що Тамара Миколаївна Кочубинська є зрілою особистістю, професіоналом, цікавим науковцем. Вона характеризується позитивними якостями: дисциплінована, працююча, пунктуальна, цілеспрямована, здатна працювати в колективі. Роботу виконує ефективно, старанно, звертає увагу на деталі. Тривалий час працює як фахівець психолог, і виявляє необхідні професійні компетенції, а саме: емпатію, толерантність, тактовність, володіння сучасними методами надання психологічної допомоги, постійно самовдосконалює професійні навички. Мислить творчо, постійно прямує до пошуку сміливих, оригінальних, нестандартних рішень, всебічно їх обґрунтовує. Рішення приймає своєчасно, передбачає розвиток подій і наслідок їх застосування. Має широку загальну культуру, постійно самовдосконалюється в зазначеному напрямку. Має заслужений авторитет у колективі викладачів і аспірантів, має високий культурний рівень і широкий кругозір.

Ухвалили:

Заслухавши та обговоривши доповідь Кочубинської Тамари Миколаївни, учасники фахового семінару констатують, що дисертаційна робота Кочубинської Тамари Миколаївни є завершеною науково-дослідною працею, виконана на достатньо високому теоретичному рівні, написана у відповідності до вимог, є чіткою і логічно послідовною, сприяє вирішенню вагової психологічної наукової проблеми та відповідає встановленим вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

У ході обговорення дисертації до неї не було висунуто жодних зауважень щодо самої суті роботи.

З урахуванням зазначеного, на фаховому семінарі кафедри психології та соціальної роботи **ухвалили:**

1. Дисертація Кочубинської Т.М. є завершеною науковою працею, що має важливе науково-практичне значення, а також відповідає нормативному змісту галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

2. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кочубинської Тамари Миколаївни «Особливості взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил».

3. З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей Кочубинської Т.М. дисертація «Особливості взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил» рекомендується для подання до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Результати відкритого голосування:

«за» – десять осіб;

«проти» – немає;

«утримались» – немає.

Головуюча фахового семінару:

доктор педагогічних наук,
професор

В.І.Шахов

Рецензенти:

доктор психологічних наук,
доцент

І.М. Візнюк

доктор психологічних наук,
доцент

Зради: підпису *Міланова Р. І.*
Вішняк І.М.
Заступця
Начальник відділу кафедр
Міланова Р. І.
" 05 " 06 2021 р.

О.П.Лящ

Висновок

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кочубинської Тамари Миколаївни «Особливості взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дисертації. Операція Об'єднаних сил, що проходить на території України впливає не лише на соціально-політичну та економічну ситуацію в країні, але й безпосередньо на населення, особливо учасників бойових дій, членів їх сімей та внутрішньопереміщених осіб. Тривалість військових дій ставить перед державою численні завдання, серед яких здійснення соціально-психологічного супроводу учасників операції Об'єднаних сил (ООС). Для надання компетентної психологічної допомоги та здійснення соціально-психологічного супроводу важливо вивчити особливості соціально-психологічної адаптації учасників ООС до мирного життя, спрогнозувати можливі ризики виникнення деструктивних особистісних утворень та визначити ефективні методи попередження виникнення, або психокорекції негативних особистісних наслідків військових дій.

Невизначеність життєвих перспектив у людей похилого віку, брак можливостей задоволення потреб, негативні соціально-рольові трансформації, відсутність системи суспільних інститутів соціалізації осіб похилого віку приводять до неузгодженості у внутрішній й зовнішніх структурах особистості та виникнення на цій основі відчуття непотрібності у соціумі. Незатребуваність та меншовартість, що викликані як психофізіологічними змінами, так і соціальними трансформаціями, пов'язаними з виходом на пенсію, втратою звичного соціального статусу й матеріально-економічним обмеженням, сприяють суттєвому зниженню рівня активності і задіяності людей похилого віку у життєдіяльності соціуму. Досить часто людям похилого віку притаманні соціальна дезадаптація, відсутність послідовності у досягненні цілей,

відособленість, самотність, високий рівень тривожності, що негативно позначається на психологічному стані й може призвести до депресії, незадоволеності станом власного здоров'я та особистісного відчуження.

Попри значущу кількість психологічних праць присвячених соціально-психологічній адаптації, особливості соціально-психологічної адаптації та їх взаємозв'язок з Я-концепцією особистості учасників ООС не висвітлені у науковій літературі. Варто зазначити, що ООС в Україні триває і має особливу специфіку, що вказує на необхідність розроблення ефективних методів психологічної допомоги учасникам ООС.

З огляду на зазначене вище дисертаційне дослідження Т.М.Кочубинської «Особливості взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації до мирного життя учасників операції Об'єднаних сил» має як теоретичний, так і практичний характер, є своєчасним та актуальним.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Напрямок дисертаційного дослідження пов'язаний із темою науково-дослідної роботи кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Соціально-психологічні особливості самоздійснення особистості в умовах трансформаційних змін» (0120U100295).

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Дисертаційна робота Кочубинської Т.М. є самостійною, логічною та завершеною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо дослідження особливостей взаємозв'язку Я-концепції та соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил. Усі наукові положення, що виносяться на захист, сформульовані автором особисто. Автору належить: постановка та обґрунтування мети роботи, планування та проведення досліджень, обробка та аналіз результатів експерименту, підготовка статей до друку. Постановка завдань та обговорення результатів дослідження виконано спільно з науковим керівником.

Дисертаційна робота складається з трьох розділів, кожний з яких

характеризується певним внеском в обґрунтування, розроблення та експериментальну перевірку особливостей взаємозв'язку Я-концепції та соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів. Аналіз представленого до захисту наукового дослідження та публікацій дисертанта дозволяють дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених автором результатів. Структура дисертації ретельно продумана, логічно побудована й складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел до кожного розділу (250 найменувань), додатків.

Зважаючи на це, можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих рекомендацій визначається правильно обраними методологічними підходами, достатнім використанням наукового та емпіричного матеріалу. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності дисертаційної роботи.

Використання результатів роботи. Запропоновані наукові положення, висновки й рекомендації були впроваджені в навчально-виховний процес Вінницького державного педагогічного університету (довідка №06/19 від 12.05.2021р.) та практику соціально-психологічної роботи: Міського лікувально-діагностичного центру м.Вінниці (акт впровадження №581, від 05.05.2021р.), Благодійної організації «Благодійний фонд «Волонтер -1» (довідка №34, від 04.05.2021р.), ГО Вінницького обласного товариства психологів та психотерапевтів (довідка №7, від 23.12.2020р.).

Ступінь новизни основних результатів дисертації. Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

Вперше

- визначено особливості соціально-психологічної адаптації до мирного життя учасників операції Об'єднаних сил та її взаємозв'язок з Я-концепцією, зокрема гармонійністю або ж дизгармонійністю;

- запропоновано модель соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних, що розкриває вплив зовнішніх чинників (перебування в зоні ООС, проблеми соціальної взаємодії, складність працевлаштування, напружені та конфліктні стосунки в сім'ї) та внутрішніх чинників (а саме емоційну, комунікативну, поведінкову та мотиваційно-ціннісну складову проявів соціально-психологічної адаптації) на компонентний склад Я-концепції учасників ООС (Я-психічне, Я-фізичне, Я-соціальне: Я-професійне, Я-сімейне, Я-учнівське)

- емпірично визначено взаємозв'язок дисгармонійного типу Я-концепції з проявами соціально-психологічної дезадаптації (тривожністю, депресивністю, агресивністю та конфліктністю);

- запропоновано програму психокорекції проявів соціально-психологічної дезадаптації учасників операції Об'єднаних сил.

Набули подальшого розвитку:

- концептуальні засади соціально-психологічної адаптації особистості, яка пережила травматичні події;

- теоретичні уявлення про взаємозв'язок соціально-психологічної адаптації з Я-концепцією особистості;

- теоретичні положення про компонентний склад Я-концепції учасників бойових дій.

Практична цінність результатів дослідження полягає в тому, що скомпоновані психологічні діагностичні методи, спрямовані на вивчення особливостей теоретичні у соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій та запропоновану психокорекційну програму можна застосовувати в діяльності психологів, які надають психологічну допомогу учасникам бойових дій. Зміст теоретичної та практичної частини роботи було застосовано у ході викладання таких дисциплін: «Психологічна реабілітація учасників бойових дій та ООС», «Психологія сім'ї».

Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Результати дослідження Кочубинської Тамари Миколаївни

опубліковані в достатній кількості наукових публікацій (11 наукових праць: 4 статі у вітчизняних, 1 – у зарубіжних періодичних наукових виданнях; 6 – у матеріалах конференцій).

Апробація основних результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорено та схвалено на науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Сучасні проблеми екологічної психології: Екологічна парадигма сучасного образу життя і світу» (Харків, 2019); науково-практична онлайн-конференція «Психотерапія – сучасна наука про людину» (Київ, 2020); «Психологічна наука та практика XXI століття». (Львів, 2019); *всеукраїнських*: «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутніх вчителів» (Вінниця, 2020), «Реабілітація учасників бойових дій в Україні: досвід та перспективи» (Хмельницький, 2018); *регіональних*: «Психосоматика: мультидисциплінарний підхід» (Вінниця, 2019); «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень» (Вінниця, 2017, 2018, 2019).

Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дисертаційна робота Кочубинської Т.М. за своїм рівнем наукової новизни, систематизацією матеріалу, висновками та пропозиціями становить завершене та самостійно виконане наукове дослідження. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 053 Психологія. Робота виконана в межах визначених теми, мети та завдань, основний зміст дисертаційного дослідження розкривається відповідно до завдань дослідження та запропонованих автором послідовно взаємопов'язаних моделей: моделі взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації до мирного життя учасників операції Об'єднаних сил, моделі констатувального дослідження взаємозв'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації до мирного життя учасників операції Об'єднаних сил та моделі психокорекції дисгармонійності Я-концепції учасників операції Об'єднаних сил.

Дисертація Кочубинської Т.М. виконана на достатньо високому теоретичному рівні, написана гарним науковим стилем, є чіткою і логічно послідовною, а також сприяє вирішенню вагомій науковій проблемі з психології.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Дисертаційну роботу 17.05.2021 р. було перевірено на плагіат програмним засобом «Unicheck» в Інформаційно-обчислювальному центрі ВДПУ. Результати перевірки: схожість – 8,2%; цитат – 1,15%; вилучень – 11,4%. Рівень оригінальності роботи за результатами перевірки становить 91,8 відсотка. Виявлені в роботі запозичення не мають ознаки плагіату і є правомірними. Під час перевірки посилань знайдено окремі збіги з власними публікаціями, термінологією та посиланнями на літературу. Дисертація носить оригінальний, самостійний і завершений характер.

Висновки. На підставі розгляду дисертації, наукових публікацій, у яких висвітлено основні результати наукового дослідження, а також урахуваючи результати фахового семінару (26.05.2021 р., протокол № 17), встановлено, що дисертація Кочубинської Т.М. є завершеною науковою працею, має важливе значення для галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, а також відповідає встановленим вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167). З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей Кочубинської Т.М. дисертація «Особливості взаємоз'язку Я-концепції і соціально-психологічної адаптації учасників операції Об'єднаних сил» рекомендується для подання до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Голова фахового семінару:

доктор педагогічних наук,
професор

Рецензенти:

доктор психологічних наук,
доцент

доктор психологічних наук,
доцент

В.І.Шахов

І.М. Візнюк

О.П. Лящ

Зразок підпису
Заступник
Начальник відділу кадрів
2021